

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Trygghetens betydelse i förskolan

Innebörden av begreppet trygghet

Mikaela Axelsson & Emma Wallin

2014

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Förskolläraryrket

Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Christina Gustafsson

Axelsson, Mikaela & Wallin, Emma (2014). *Trygghetens betydelse i förskolan*.

Examensarbete i didaktik/pedagogik. Förskolläraryrket. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Anknytningssystemet har visat sig vara en viktig del i barns trygghet och är kanske nyckeln till barns utveckling och lärande. Tidigare forskning visar att en trygg anknytning ger utlopp åt lusten att upptäcka och pröva nya erfarenheter av både aktiviteter och relationer till andra människor, en otrygg anknytning hämmar barnet och leder till ängslan och osäkerhet (Kihlbom, Lidholt & Niss, 2009).

Syfte med studien är att undersöka hur förskollärare ser på begreppet trygghet, hur de skapar en trygg miljö samt vilka samband de ser mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande i förskolan. För att besvara våra frågeställningar så användes intervjuer som metod. Åtta förskollärare har intervjuats på tre olika förskolor.

Våra resultat utifrån litteraturgenomgången visar att pedagoger som är engagerade och intresserade av varje enskilt barn tillför en god möjlighet för en trygg anknytning. En trygg anknytning visar att barn vågar ta för sig i verksamheten, otrygga barn behöver en vuxen nära till hands för att få mer framgång i sitt lärande. Det framgick även i litteraturgenomgången att struktur och fasta rutiner bidrar till att barnen känner trygghet på förskolan. Att vara en närvarande pedagog vid otrygga barns lek, ger en större möjlighet för barnet att våga utforska förskolans miljö. När barn är ledsna och behöver tröstas är det viktigt att barn känner att de alltid finns en vuxen som finns där för dem. I undersökningen framgår det att barn som är trygga vågar komma till en vuxen och be om hjälp, men även att de är med i verksamheten och vågar ta för sig. Otrygga barn enligt förskollärarna vi har intervjuat, är avvaktande och vill oftast delta i aktiviteter på förskolan. Ett stöd från den vuxne vid ett otryggt barns lek kunde bidra till att barnet vågade vara med i leken eller aktiviteten. Trygghetens betydelse kan vara avgörande för många barn, känner de en trygghet inom sig så kan det vara lättare att skapa sig nära relationer än vad det är för otrygga barn.

Nyckelord: Anknytning, förskollärare, miljö, trygghet, utveckling.

Innehåll

Inledning	3
Syfte	4
Frågeställningar:	4
Litteraturgenomgång.....	5
Anknytningsteorin	5
Rutin och omsorgsteorin.....	8
Pedagogernas förhållningssätt	9
Barns utveckling och lärande kopplat till trygghet.....	11
Sammanfattning av litteraturgenomgång.....	13
Metod.....	13
Metodval.....	13
Urval	14
Genomförande	15
Bearbetning av materialet.....	16
Resultat.....	17
Innebörden av begreppet trygghet	17
Hur skapas en trygg miljö i förskolan	18
Förskolläraernas uppfattning om trygga och otrygga barn	19
Förskolläraernas uppfattning om trygghet i stora och småbarngrupper.....	20
Förskollärares uppfattning om anknytningssystemet	21
Trygghetens betydelse för utveckling och lärande	22
Diskussion	24
Metoddiskussion.....	24
Resultatdiskussion	25
Slutsats.....	30
Vidare forskning.....	32
Referenslista.....	33
Bilaga 1.....	35
Bilaga 2.....	36

Inledning

I denna studie har vi valt att undersöka vilken innebörd begreppet trygghet har för förskollärare och hur de uppfattar barns trygghet/otrygghet i stora och små barngrupper. Att skapa en god trygghet för barn i förskolan är för oss båda det viktigaste uppdrag förskollärare har. Vi har även reflekterat över är hur viktig tryggheten är för barns utveckling och lärande.

Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. (2012) menar att när barn behöver lite extra trygghet, eller när de ramlar och gör sig illa, ska de känna sig bekväma med att söka tröst och trygghet hos pedagogerna. Vår uppfattning om förskolan idag är att barngrupperna blir allt större och vi har upplevt att många barn är osäkra och inte alltid känner sig trygga på förskolan, vågar dessa otrygga barn vända sig till en vuxen och be om hjälp, och hinner förskollärarna se alla barn? Att då leva upp till Läroplanens mål och riktlinjer kan bli ett hinder för förskollärarna när det handlar om omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande, som ska forma arbetet i förskolan (Skolverket, 2010). Kihlbom et al. (2009) menar att det är viktigt att barn får utveckla en relation till de vuxna som är pålitlig, detta innebär att de vuxna har tiden och orken till att ge barn närhet och värme. Under våra år som studenter har vi under flera tillfällen varit ute på förskolor och haft Verksamhetsförlagd utbildning, vi har båda reflekterat över vuxnas betydelse för barn och hur viktigt det är att förskolan upplevs som lärorik och utforskande för alla barn. Vi vet att barns behov och deras utveckling är beroende av många olika faktorer, varav vi anser att trygghet är det viktigaste begreppet. Både trygghet och otrygghet är något som vi har sett på många olika sätt. Det vi reflekterar över är om otrygga barn som inte är med och deltar hämmas i deras utveckling.

Vi vill med denna studie undersöka hur förskollärare ser på begreppet trygghet, och hur de arbetar med att skapa trygghet hos barn när förutsättningarna ser ut som den gör på många förskolor. Vi båda ser tryggheten som det nödvändigaste för barn i förskolan, och därför vill vi som blivande förskollärare undersöka vad begreppet trygghet har för innebörd.

Syfte

Förskolan har som uppdrag att lägga grunden för ett livslångt lärande, verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg (Skolverket, 2010). I och med detta uppdrag som förskollärare har, vill vi undersöka innebörden av begreppet trygghet. Syftet med studien är att få en bredare kunskap om hur förskollärare skapar en trygg miljö för barn och vilka samband de kan se mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande.

Frågeställningar:

- Vilken innebörd har begreppet trygghet för förskollärare och hur skapar de en trygg miljö för barn i förskolan?
- Hur uppfattar förskollärare barns trygghet/otrygghet i stora respektive små barngrupper?
- Vilka samband ser förskollärare mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande i förskolan?

Litteraturgenomgång

Vi har valt att inleda litteraturgenomgången med anknytning som är grundförutsättningen för barns utveckling. Anknytning innebär att ett barn knyter an till den person som den känner sig mest trygg med. Är man trygg med en person så vågar man också utforska och utmana sig själv och prova nya saker, på så sätt utvecklas barnet. I studien kommer vi att rikta oss mot barn i åldrarna ett till fem år, det är under de åren som anknytningen utvecklas som mest. Sedan följer ett avsnitt om rutin och omsorgsteorin, som är viktigt för att barn ska uppleva trygghet. Därefter kommer ett avsnitt om hur betydelsefullt det är att pedagoger visar intresse och engagemang för varje barn. Brister på en god anknytning, rutin och pedagogers förhållningssätt kan leda till att barn hämmas i deras utveckling och lärande, därför avslutas litteraturgenomgången med barns utveckling och lärande kopplat till trygghet. Avslutningsvis kommer vi att sammanfatta de olika begreppen till en helhet.

För att få relevant litteratur till studien sökte vi på ordet trygghet i sökbasen www.google.com, där kunde vi hitta litteratur som var betydande för vårt valda område, trygghet. Artikeln i studien söktes fram i databasen ERIC (EBSCOhost).

Anknytningsteorin

Broberg et al. (2012) tar upp anknytningsteorins upphovsman John Bowlby, som undersökte hur barn blev påverkade när de skiljdes ifrån sina föräldrar i främmande miljöer. Detta visade sig vara en stark plågsamhet för barnen, och tack vare Bowlbys forskning så kunde man förstå att den ilska och förtvivlan som barnen visade upp var mycket ohälsosam för deras hälsa och att behovet av att ha kontakt med sina föräldrar var väldigt stort. Rapporten som skrevs fick ett entusiastiskt mottagande och översattes till många olika språk, och gav Bowlby möjlighet att arbeta vidare med frågan om barns tidiga separationer. I slutet av 1960 - talet presenterade Bowlby den första delen i trilogin ”attachment and loss”. I böckerna beskriver Bowlby (1969/1982;1973;1980) anknytningens betydelse för människans utveckling och hur separationer, vanvård och misskötsel i tidig ålder kan få konsekvenser för den fortsatta utvecklingen. År 1950 fick

en kvinna vid namn Mary Ainsworth syn på en annons där John Bowlby sökte medarbetare till ett forskningsprojekt. I och med detta inleddes ett samarbete mellan två personer som delade detta gemensamma intresse, om vad som styr små barns utveckling. Samarbetet visade sig bestå livet ut. De kompletterade varandra väldigt bra, Bowlby som var kliniker och grundligt intresserad av anknytning tillsammans med Ainsworth som var metodologiskt skolad akademisk psykolog med ett brinnande intresse för individuella skillnader. Ainsworth gav anknytningsteorin den stabilitet och det erfarenhetsmässiga underlag som var nödvändigt. Hennes kunskaper i personlighetspsykologi, och hennes intresse för individuella skillnader, gjorde det också möjligt för henne att se att barn utvecklar olika typer av anknytning till olika omvårdnadspersoner. Detta gjorde Mary Ainsworth till den andra av anknytningsteorins två förgrundspersoner (Broberg et al. (2012).

Kihlbom et al. (2009) menar att relationen mellan barnet och pedagogerna har en avgörande betydelse. Det gäller framförallt att säkerställa de tre grundläggande aspekterna som är de inre trygghetssystem som kallas anknytning, den både kroppsliga och psykiska förmågan att tåla stress och spänning men även förmågan att samspela med andra människor. Anknytningsteorin har ett centralt begrepp som kallas för ”*tryggbas*”, detta begrepp handlar om den vuxnas omsorgsförmåga att kunna ge barnet en bas i utforskandet av sin omgivning men ändå finnas kvar där om barnet vill återvända när det känner sig skrämt eller hotat. Broberg et al. (2012) anser att barn som utvecklar en tillit till de vuxna som finns där för dem när de behöver tröstas har en avgörande fördel. Barn som inte känner denna tillit för de vuxna kan få problem i deras utveckling.

Kihlbom et al. (2009) menar också att en trygg anknytning ger uttryck för barnet att upptäcka och prova nya erfarenheter av både aktiviteter och relationer tillsammans med nya människor. En otrygg anknytning blir motsatsen och hämmar då barnets nyfikenhet och utforskande, vissa barn kan också visa en aggressivitet i sitt beteende. Bristerna kan också leda till tvivel på det egna värdet, en osäkerhet och tendens för djupgående skamkänslor för barnet. Det är väldigt olika för barn hur snabbt en anknytning utvecklas, exempelvis kan trauma eller sjukdom påverka uppbyggandet av den inre tryggheten. Relationer till föräldrarna och andra aspekter av hemsituationer är olika för alla barn. Broberg et al. (2012) tar upp vad som krävs för att en anknytningsrelation ska

utvecklas. Det beror framförallt på hur regelbunden kontakt barnet har haft med personen och även hur lyckosam den varit med att trösta barnet när det varit situationer som barnet behövt. Det krävs tid, engagemang och kontinuitet i kontakten med barnet. Barnet kan också bilda anknytningsrelationer till flera personer, som automatiskt blir hierarkiskt organiserade. Barnets totala antal anknytningspersoner verkar vara begränsat till ungefär 5 stycken. Detta kan ha att göra med att en anknytningsrelation kräver just så mycket tid och engagemang. Det man då kan räkna med utifrån detta är att ett barn skapar en anknytningsrelation med högst en av pedagogerna på förskolan men givetvis är det viktigt att barnet kan känna sig tryggt och rikta anknytningsbeteenden till de övriga pedagogerna på förskolan. Den av pedagogerna som har skolat in barnet har störst möjlighet till att också bli barnets anknytningsperson, men givetvis kan andra pedagoger också bli barnets favoriter i andra sammanhang, exempelvis när det gäller lek hävdar Broberg et al. (2012).

Precis som ett litet barn kan också barn som är äldre aktivera detta anknytningssystem när det kommer en gräns till vad barnet själv klarar av. Därför är det precis lika viktigt för det äldre barnet att det finns någon vuxen som är större, klokare och snäll precis som det var när det barnet var litet. Ju mer barnet känner att det klarar sig själv så minskar den fysiska närheten till omsorgspersonerna, anknytning är därför inget som är ett tecken på omognad eller något som man växer ifrån. Det kan vara lättare att upptäcka förändringar och behov som tillfälliga svackor eller tecken på sjukdom hos äldre barn som pedagogen har en längre relation med, även fast relationen inte längre är lika tät och nära som hos de yngre barnen enligt Broberg et al. (2012)

Commodari (2013) anser att barnets anknytningsrelation är en grundförutsättning som påverkar barnets självkänedom. Studier har visat att barn med en trygg anknytning har mer framgång i lärandesituationer. Omvänt blir det för barn som är otrygga, de har svårt att utveckla en bra självkänedom och är sannolikt kraftigt hämmade från att delta i lärandesituationer i sin omgivning. Forskare har även upptäckt att trygga barn har bättre förutsättningar till en gynnsam framgång och även en bättre självkänsla och livs tillfredställelse i tonåren. Enligt Wennerberg (2013) så har en tidig trygg anknytning visat ett samband med bland annat en positiv självbild, bättre kamratrelationer och en bättre förmåga att fungera i grupp. Den trygga anknytningsrelationen för barn har också

visat att de är mer kapabla att skapa och upprätthålla bättre fungerande nära relationer än vad otrygga barn har. Det har även visat att trygga anknytningsrelationer är det som möjliggör barnets och senare den vuxnes upplevda känslomässiga närhet till sig själv. Det går inte att komma ifrån att våra tidiga relationer är det som ligger till grund för hur vår identitet formas och utvecklas. För att en människa ska kunna överleva och reproducera sig behöver de utveckla kompetens och färdigheter i relation till sin livsmiljö. Och för att kunna göra detta, behöver de ägna sig åt fritt och nyfiket utforskande. Hansson (2008) menar att när barn känner sig älskade, sedda och trygga kan de ta med sig det genom hela tonåren och upp i vuxen ålder. Hon menar, att har man en sådan grundtrygghet så ger man sig inte lika lätt in i bråkiga miljöer eller skaffar sig dåliga relationer. Har man en grundtrygghet redan från när man är liten är det lättare att skapa en bra kontakt med andra, lära sig nya saker och man har lättare för att bygga nya relationer.

Rutin och omsorgsteorin

Barns behov av vuxna som svarar på barns signaler och den direkta kontakten som att exempelvis få sitta i pedagogens knä är för en del barn viktigt enligt Kihlbom et al. (2009). De menar att i stora barngrupper kan detta bli ett problem för att det blir för lite tid till sådana kontakter. Detta är en fråga som väckts speciellt för de minsta barnen, om det finns tillräckligt med tid till att ge dem denna trygghet som de kan återvända till när de känner av oro, rädsla och ledsamhet om barngrupperna är för stora. Stress och pedagogers otillfredsställelse är något som ökar betydligt hos pedagogerna och detta drabbar då också barnen menar Kihlbom et al. (2009). Hagström (2010) anser också att en av byggstenarna till barns trygghet är att de vuxna är närvarande, detta kan pedagogerna uppleva som en mycket krävande process. Ofta kräver barn en större tillgänglighet ifrån pedagogerna än vad de kan ge dem.

Kihlbom et al. (2009) tar upp två viktiga faktorer för en bra kvalitet i förskolan, det är gruppstorleken och personaltäthet. En god omsorg och en god pedagogisk verksamhet i förskolan betyder mycket för utvecklingen hos alla barn. I läroplanen för förskolan ska den pedagogiska verksamheten utföras så att den stimulerar och utmanar barnen i

utveckling och lärande. Omvårdnad, omsorg, fostran och lärande ska tillsammans skapa en helhet i förskolans verksamhet (Skolverket, 2010). För att uppnå Läroplanens mål är ett bra hjälpmedel tydliga strukturer och fasta rutiner i vardagen för barns trygghet. För ett litet barn som inte kan klockan blir regelbundenhet och struktur en sorts klocka som barnet långsamt lär sig, att händelserna återkommer i en viss ordning under dagen. Detta blir också en grund för barnet, att känna sig trygg på förskolan (Kihlbom et al. 2009). Broberg et al. (2012) håller med om att en tydlig dygnsrytm är bra för alla barn, men särskilt för de yngre. Så småningom lär sig barn att minnas, glädjas och förvänta sig olika saker, det är därför dygnsrytmen blir en viktig markering av tiden. Till en början kan barnet behöva pedagogernas hjälp med detta, men så småningom kan barnet mer och mer använda sig av sin egen kraft. Vardagens rytm i form av återkommande rutiner är något som styr barns lärande genom att den strukturerar tiden. Enligt Broberg et al. (2012) brukar en del förskolor använda sig av enkla och tydliga bilder som hänger i barnens höjd och ordnad i tidsföljd på väggen så att det blir tydligt för dem att se denna dygnsrytm.

Broberg et al. (2012) tar upp en teori som behandlar ett samspel mellan anknytning och omvårdnad. Den handlar om att omvårdnadspersonen är villig och har förmågan att stödja barnets behov i utsatta situationer där barnet kan utforska miljön samtidigt som den känner sig trygg. Författarna menar att idag anses anknytningsteorin vara den viktigaste psykologiska teorin, där innehållet handlar om hur vuxna och barn förhåller sig till närhet, beskydd och omsorg så att det underlättar till självständighet och upptäckarglädje. Hagström (2010) betonar också vikten av att det finns en trygg yttre ram på förskolan så att det inte främjar barnets självutveckling. Om denna trygga ram inte finns så måste barnet vara extra uppmärksam på vad som ska hända och de måste själva försöka ha kontroll över vad den vuxne personen befinner sig.

Pedagogernas förhållningssätt

Kihlbom et al. (2009) tar upp pedagogers intresse och engagemang till varje enskilt barn. Alla barn behöver känna att de är viktiga och att de vuxna bryr sig om dem, på så sätt känner de ett förtroende för de vuxna. Vissa barn visar inte något intresse av att ha

någon kontakt med de vuxna, även då är det viktigt att pedagogerna finner ett sätt att nå fram till de barnen. Att barnet känner ett personligt bemötande och respekteras är avgörande för att de ska känna trygghet i förskolegruppen. Att arbeta med de yngre barnen kräver av pedagogerna ett nära och varmt arbetssätt, detta kräver tid och kontinuitet i relationen. Broberg et al. (2012) menar också att pedagogernas kunskap intresse och förmåga att engagera sig i barnen blir det mest betydande i deras möte. Pedagoger behöver visa att de kan hjälpa barnet att justera de känslor som kan ha bildats under dagen. En uppmuntran av barnets utforskande av förskolemiljön är också pedagogens ansvar, pedagoger behöver precis som föräldrar inte vara helt ”perfekta”, utan det räcker gott och väl att de är tillräckligt bra på att möta barnens behov av trygghet, nyfikenhet, lek och lärande.

Kihlbom et al.(2009) menar att kontinuitet och engagemang blir två viktiga faktorer för barns behov under de första åren på förskolan, stabila vuxna som tar emot dem på ett professionellt sätt. En pedagog som tolkar barnets signaler om hur de mår och vad de vill blir en viktig del i detta. Erixon, Lindgren, Sundblad & Torro (2007) påpekar också att det krävs ett systematiskt arbetssätt av pedagogerna för att barn ska bli trygga. En grundförutsättning för att de ska lyckas är att pedagogerna enas och gemensamt diskuterar fram vad trygghet innebär för dem, och att de känner sin barngrupp väl. För att barn ska känna sig trygga behöver det tas på allvar varje gång de ber om hjälp. För att detta ska bli möjligt behöver barn bygga upp en tillit till pedagogerna. Det är viktigt att pedagogerna är lyhörda och läser av barns kroppsspråk, för att undvika kränkande situationer. Pedagogerna har som ansvar att respektera barns integritet. Barn kan kanske inte som oss vuxna i ord uttrycka om de känner sig kränkta eller icke respekterade, utan de måste förlita sig på sitt kroppsspråk. Det blir en balansgång att hitta ett sätt att närma sig barnet.

Barns utveckling och lärande kopplat till trygghet

”Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den ska inspirera barnen att utforska omvärlden. I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen”
(Skolverket, 2010, s. 6)

Att följa läroplanens riktlinjer kräver engagemang av förskollärarna och enligt Kihlbom et al. (2009) är lekens betydelse avgörande för barns trygghet på förskolan. Det är viktigt med vuxna som finns hos barn och visar sig delaktiga i deras lek, på så sätt känner barn sig trygga. För att skapa detta krävs det pedagoger som känner sig trygga i sin yrkesroll och vågar ge sig in i lekar tillsammans med barnen. Erixon et al. (2007) håller med att barns trygghet i relation till pedagogerna ligger som grund för barns erövrande av förskolans miljö. Barn måste känna sig trygga för att de ska kunna utforska sin närmiljö på förskolan. Är barn trygga i sin miljö blir de automatiskt självständiga och vågar då röra sig och utforska förskolans lokaler. Med rätta förutsättningar blir alla barn trygga tillsammans med pedagogerna, i barngruppen och i förskolans miljö.

Broberg et al. (2012) menar att det viktigaste pedagoger kan göra är att vara engagerade och använda sig utav deras kunskap för att stimulera barns lek och lärande på olika sätt. För att göra detta möjligt krävs det att man tillsammans i arbetslaget använder sig av den kunskap som finns, för att varje barn ska känna sig så tryggt det bara går med en eller flera pedagoger. En av pedagogernas viktiga roll är att hjälpa barn som behöver mer stöd i själva leken, det är viktigt att pedagogerna har en stödjande roll och för leken framåt på barnens nivå. Erixon et al. (2007) refererar till Birgitta Knutsdotter Olofsson (2003) som menar att det är de vuxnas ansvar att se till att barn leker och vad de leker, men det är inte det lättaste för pedagoger att skapa en trygg miljö för otrygga barn i förskolan.

Broberg et al. (2012) menar att basen för att vi ska våga och vilja utforska och lära oss nya saker är vårt välmående och den trygghet som välfungerande nära känslomässiga relationer ger. Det finns gott om forskning idag som visar hur och varför trygghet är

grunden för utforskande och därmed för lek och lärande. Enligt Erixon et al. (2007) är människan en social varelse ända från födseln, om då förskolan ger barnet stöd och tid till att utveckla sin sociala kapacitet för det med sig språk, tänkande, motorik mm. Broberg et al. (2012) menar att barns tillit till anknytningspersonen blir en avgörande fördel när det gäller att ge sig på kommande utvecklingsuppgifter. Hagström (2012) håller med om detta och menar att utvecklingen av samspel, kontinuitet och tillit har en stor betydelse för barns vidare utveckling. Återkommande enskilda stunder för lek som pedagogerna planerar är viktiga delar för denna utveckling. Barn får erfarenheter av kontakt och samspel samtidigt som pedagogerna utvecklar deras handlande efter barnets utvecklingsnivå. Ett återkommande av stunder tillsammans med barnet och deras anknytningspedagog medför att barnet så småningom själv kan ta initiativ till kontakt och lek, och enligt Commodari (2013) visar otrygga barn lägre teoretiska resultat när de börjar skolan än vad barn med en trygg anknytning gör. Efter upptäckter baserat på detta så har många forskare nu valt att undersöka sambandet mellan anknytning och inlärningssvårigheter.

Erixon et al. (2007) menar att för ett barn ska våga be om hjälp verbalt måste de känna en trygghet och tillit till pedagogerna. Likaså att barnet ska kunna tänka högt och bli bekräftat kräver det att barnet är tryggt med pedagogerna. Genom att barn känner denna trygghet tar de emot pedagogernas hjälp när de utforskar sin förskola och bygger relationer tillsammans med de andra barnen på förskolan. Commodari (2013) håller med om att trygga barn lätt delar sin verksamhet med pedagogerna och ber om hjälp om de behöver det. Detta visar också på barn som känner sig mer säkra, kommer bli mer framgångsrika i lärandet och utforskandet av sin miljö på förskolan.

”Alla som arbetar i förskolan skall samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling” (Skolverket, 2010, s. 8)

Erixon et al. (2007) menar att när barn inte trygga i sin miljö blir det svårt att leva upp till Läroplanens kapitel om utveckling och lärande. De menar även att barns trygghet i relation till miljön är en grundförutsättning till barns utforskande av sin närmiljö. På så sätt blir de mer självständiga och vågar röra sig fritt och undersöka.

Sammanfattning av litteraturgenomgång

Barns anknytningsrelation till förskollärare ligger som grund för barns utveckling och lärande. Relation mellan barn och pedagog har en avgörande betydelse. En anknytningsrelation kan utvecklas olika för barn, t.ex. sjukdom eller trauma kan påverka uppbyggnaden av den inre tryggheten. Barnet kan bilda anknytningsrelationer till flera pedagoger, men kanske vanligast blir det den pedagog som har skolat in barnet. Att barn känner en tillit för de vuxna är viktigt när de känner sig ledsna och behöver tröstas. En trygg anknytning gör att barnen vågar ta för sig, utforska och skapa sig nya erfarenheter av aktiviteter och relationer. Barn som är otrygga hämmas i deras nyfikenhet och utforskande och en del barn kan visa upp ett aggressivt beteende. Tidigare forskning har visat att en trygg anknytning ger barnet mer framgång i sitt lärande och för otrygga barn blir det tvärtom. Struktur och fasta rutiner bidrar till att barnen känner trygghet på förskolan. Närvarande pedagoger vid otrygga barns lek ger möjlighet till att utforska och våga erövra.

Metod

I metodavsnittet kommer vi beskriva vilken metod vi använt oss av i arbetet. Det kommer även att tydligöras vilket tillvägagångssätt vi använt oss av under intervjuerna. I urval kommer vi att beskriva de förskolor vi valt, hur genomförandet gick till samt databehandling.

Metodval

Eftersom vi ville undersöka förskollärarnas uppfattningar om begreppet trygghet och dess innebörd, valde vi att använda oss av den kvalitativa strukturerade intervjun med förskollärarna på förskolorna. Enligt Stukat (2011) kan en intervju genomföras både genom telefonsamtal men också genom att träffas, vi valde att åka ut till förskolorna och intervjua på plats.

En annan anledning till att vi valde intervju som metod var att vi ville få en helhetsförståelse av vad informanterna ansåg om begreppet trygghet. Eftersom vi valde en strukturerad intervju hade vi i förväg färdiga frågor som vi i fast ordningsföljd skulle ställa till informanterna. Vi talade om för informanterna innan intervjun att de inte behövde svara på någon fråga ifall de kändes sig osäkra. Enligt Stukát (2011) ska intervjusituationen upplevas som trygg, hen ska inte få känslan att vi värderar eller betygsätter svaren, och detta tänkte vi på under intervjuerna, och även att inte visa vad vi ansåg om informanternas svar, Stukát (2011) menar att man ska uppmuntra informanterna, utan att verka för dominanta.

Urval

Syftet med denna studie var att undersöka förskollärares uppfattning om begreppet trygghet i förskolan, hur de uppfattar barns trygghet/otrygghet i stora respektive små barngrupper och slutligen om de kan se samband mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande i förskolan. Vi bestämde att vi ville intervjua åtta förskollärare på tre olika förskolor. Vi tog kontakt med förskolechefen för det område vi ville intervjua i. Förskolechefen i sin tur kontaktade utvecklingsledarna för respektive förskolor. Därefter fick vi utvecklingsledarnas namn som vi själva kontaktade via telefonsamtal. De som valde att ställa upp i undersökningen informerades om att deras medverkan kommer att anonymiseras, (se bilaga 1) vi talade även om att alla uppgifter kommer behandlas på ett konfidentiellt sätt och att de privata data som kan identifieras inte kommer att redovisas eftersom informanterna har rätt till skydd mot insyn i sitt privatliv (Vetenskapsrådet, 2011). På den ena förskolan som vi kallar Delfinen medverkade tre förskollärare. På den andra förskolan som vi kallar Trollet medverkade två förskollärare. På den tredje förskolan som vi kallar Stenen intervjuades tre förskollärare. Förskolorna ligger i en mindre stad. Som vi tidigare skrivit kommer förskolornas och pedagogernas namn vara fingerade.

De tre förskolorna är alla kommunala. Delfinen är en liten förskola med 36 barn. Trollets och Stenens förskolor är något större med en omfattning av ca 60 barn.

Delfinens förskola har två olika avdelningar en för de äldre 3-5 år och en avdelning för de yngre 1-3 år. Byggnaden sitter ihop och både ute- och innemiljön är väldigt anpassad efter barnens behov. Trollets förskola är större, byggnaden sitter ihop och det finns fyra avdelningar, två avdelningar för 3-5 år och två avdelningar för 1-3 år. De arbetar mycket med hemvistelser och har som målsättning att arbeta i smågrupper med barnen. Innemiljön är anpassad efter barnens behov och intressen. Stenens förskola har fem avdelningar, två avdelningar för de minsta barnen och två för de äldre barnen, och en avdelning för enbart femåringar. Deras mål är att arbeta ur ett barnperspektiv. Se, lyssna in och att få barn och föräldrar delaktiga i verksamheten. Miljön på förskolan är anpassad efter barns perspektiv.

Anledningen till att vi valde tre olika förskolor berodde på att vi hoppades på att få varierande svar på när vi skulle presentera resultatet. Hur länge förskollärarna har arbetat inom förskolan och ålder på dem varierar även i studien. När vi skulle bestämma hur många vi skulle intervjua bedömde vi att det skulle vara intressant att intervjua på tre olika förskolor. Just för att se om svaren skulle skilja sig mycket åt mellan förskolorna. Vi ansåg även att förskollärare med olika lång erfarenhet inom förskolan kunde spela stor roll för vårt resultat. En förskollärare som har arbetat kan ha samlat på sig mer kunskap och erfarenhet om hur de skapar en god trygghet för barn, och är kanske mer säker i sin yrkesroll. Medan en nyutexaminerad förskollärare kan ha svårare att veta hur de skapar en bra trygghet till alla barn.

Genomförande

Inför intervjuerna tog vi del av relevant litteratur inom vårt berörda ämne. Sedan skickades informationsbrevet till utvecklingsledarna på förskolorna (se bilaga 1), brevet handlade om syftet med arbetet. I informationsbrevet informerades de även om de etiska principerna samt ett godkännande om att få spela in intervjun för att lättare kunna transkribera intervjuerna. De blev även informerade om att deras medverkan är frivillig och att de när som helst har rätt att avbryta intervjun detta enligt Vetenskapsrådet (2011). I informationsbrevet framkommer även tillvägagångssättet och vart informanterna kan ta del av det färdiga arbetet samt från vilken högskola den görs

(Vetenskapsrådet, 2011). När vi sedan fick svar av de som ville delta i undersökningen valde vi att inte skicka ut frågorna i förväg, anledningen till detta var att vi ville ha spontana svar av de som skulle intervjuas.

En av intervjufrågorna som skulle ställas under intervjuerna med informanterna var vilken innebörd har begreppet trygghet för dig? En annan fråga som skulle ställas var hur ser man om ett barn är otryggt och hur påverkar det barnets utveckling och lärande i förskolan? De tre sista frågorna (se bilaga, 2) handlade om hur förskollärarna förhåller sig till barn som knyter an, alltså anknytningsteorin som har en central punkt i denna studie.

Under intervjutillfällena har vi båda medverkat, en av oss har ställt de färdiga frågorna i fast ordningsföljd och den andra har antecknat och spelat in samtalet, och enligt Stukát (2011) är det en fördel om det är två som medverkar eftersom man kan upptäcka mer. Intervjuerna har skett i förskolornas personalrum eftersom vi ville sitta så ostörda som möjligt. Larsen (2009) menar att miljön ska vara så ostörd som möjligt och upplevas som trygg för båda parterna. Det är den som blir intervjuad som får välja, miljön ska vara lugn och ohotad enligt Larsen (2009). Vi valde att spela in intervjuerna eftersom vi ansåg att de skulle bli lättare att bearbeta materialet. Vi som gjort denna studie är medvetna om att allt de insamlade material endast får användas för forskningsändamål. Och materialet kommer inte att lånas ut till någon annan (Vetenskapsrådet, 2011).

Bearbetning av materialet

Intervjuerna bestod av nio frågor (se bilaga 2), vi hade i förväg bestämt att inte ställa följdfrågor utan frågorna skulle komma i fast ordningsföljd. När vi genomfört alla åtta intervjuer gjordes transkriberingar. Vi lyssnade på det insamlade materialet och skrev ner allt som sades på papper. Sedan jämförde vi informanternas svar som vi använde till resultatdelen.

Resultat

Detta kapitel kommer att presentera de resultat som framkommit under intervjuerna. I vår resultatdel kommer vi att redovisa svaren på ett sammanfattade vis och vi har även valt att ta med en del citat från förskollärarna.

För att ge informanterna den rätt till anonymitet de har, har alla åtta fått fingerade namn. Från Delfinens förskola Doris, Diana och Dagmar. På Stenens förskola Sara, Sussi och Sanna och på Trollets förskola Tina och Tilde.

Innebörden av begreppet trygghet

Att förskolan ska vara trygg för samtliga barn är en självklarhet för alla förskollärare vi intervjuat. Barn ska må bra och känna att det alltid finns en vuxen nära till hands för dem.

För Tilde innebär begreppet trygghet att barnet har ett lugn och en säkerhet i sig själv. Tina som arbetar på samma förskola menar att trygghet är när man ser att barnen är glada när de kommer till förskolan, och att de vågar komma till en vuxen när de är ledsna, hon betonar även vikten av kontakten med föräldrarna. Att det är viktigt att föräldrarna vågar komma till en förskollärare om det är något som bekymrar dem. Vidare anser Tina att föräldrarna behöver vara trygga med att ha sitt barn på förskolan för att deras barn ska uppleva trygghet. Att ha ett tryggt och stabilt arbetslag där alla litar på varandra är viktigt för Tina. Hon betonar även vikten av att se alla barn, att alla barn är olika och har olika behov. Trygghet för Tina innebär också att sätta gränser. På Delfinens förskola menar Dagmar att barn ska känna sig trygga med förskollärarna, i lokalerna, på gården och med barngruppen. Doris menar att trygghet i sin yrkesroll är viktig, inte bara gentemot barnen. Doris menar precis som Tina att trygghet innebär att ha medarbetare runt sig som de trivs med. Doris betonar vikten av att vara öppen mot varandra i ett arbetslag. Finns inte tryggheten mellan förskollärarna blir det mycket svårare att arbeta menar hon, hon förklarar att trygghet är ett jätteviktigt begrepp i

arbetslaget inte bara hos barnen. Diana menar att trygghet innebär att barn vågar ta för sig och delta i aktiviteter på förskolan, att de blir självständiga och lär sig nya saker.

Tina: Mycket kärlek, mycket hjärta, framför allt de barn som kommer från trasiga miljöer och trasiga länder. Det krävs otroligt mycket knä, armar, hjärta och värme.

Hur skapas en trygg miljö i förskolan

Grundförutsättningen för att skapa en trygg miljö för barn är att ha en tydlig struktur och arbeta i mindre grupper. Detta var något som de flesta informanterna upplevde som nödvändigt för skapa en trygg miljö i förskolan.

Dagmar menar att barn inte tycker om överraskningar, många barn behöver ha en tydlig struktur på förskolan, hon tar upp att barn ska vara väl förbereda på om de exempelvis ska på utflykt, de behöver veta hur det ska gå till för att uppleva trygghet. Tina betonar vikten av tydliga miljöer, att barn känner att de vet vad de kan och vill göra. Hon förklarar även att de arbetar efter ett dagsschema, så att barnen ser hur dagen kommer att se ut. Att arbeta med mindre grupper av barn (cirka tre, fyra barn) gör att alla barn får lika mycket plats menar Tina. Det är viktigt att ha mycket rutiner och strategier för att tillgodose alla barns olika behov. Tilde menar precis som Tina att arbeta i mindre grupper skapar ett lättare arbetssätt, just för att alla barn ska få komma till tals. Enligt Tilde är det även viktigt att utgå från barns intressen. Att en vuxen finns nära till hands vid leken kan bli lustfyllt för många barn och skapa en god trygghet. Doris förklarar att hon alltid vill finnas till hands för barnen, från morgon tills det att barnen går hem. Hon menar även att det är viktigt att alltid lyssna på barnen. Diana uttryckte hur man skapar en trygg miljö genom att vara närvarande och se alla barn. Hon menade även att många barn söker trygghet genom att sitta i knä och få lugn och ro. Hon nämnde att nya barn på förskolan som inte fått trygghet vill gärna vara för sig själv. Diana upplevde att de barnen måste få hitta sin inre trygghet först och få utforska den nya främmande miljön. Två av åtta informanter betonar vikten av att vara en närvarande förskollärare, att ta sig tid och inte vissa den stress inför barnen som många förskollärare känner idag.

Förskollärarnas uppfattning om trygga och otrygga barn

Sju av åtta informanter är eniga om att barn visar trygghet genom att komma till en förskollärare och be om hjälp. Att de är med och deltar i verksamheten och att barnen vågar ta för sig.

Den förskolläraren som inte nämnde att barns trygghet handlar om att våga, tog istället upp att hon kan läsa av barns trygghet genom kroppsspråket och att miljön ska vara anpassad efter barnens behov och intressen. Tina uttryckte vad trygghet innefattade för henne så här ”trygghet handlar om att barnen vågar ta för sig och att man kan se att de exempelvis vågar gå fram och hämta en pensel”. Tina menade att man lätt kan tro att barn är trygga men när barn kommer till en ny miljö kan det visa sig att de inte alls är lika trygga. Enligt henne är det en nödvändighet att förskollärare läser av barnen, att man kan ha en falsk bild av att barn är trygga. Dagmar lyfte inte fram att trygghet för barn handlar om att våga ta för sig i förskolan, istället ansåg Dagmar att hon kan se att barn är trygg/otrygg genom deras kroppsspråk. Hon lyfter även fram att miljön har stor betydelse för många barn, att det är mycket grejer överallt och att det blir en stökig miljö. Dagmar uttryckte vad trygghet innefattade för henne så här ”den enas trygghet kan vara den andras otrygghet för nästa barn”. Alla barn är olika och behöver olika sorts bemötande för att bli trygga menar Diana. Hon anser också att förskollärare måste vara flexibla och kunna läsa av alla barn. Diana uttryckte vad trygghet innefattade för henne så här ”jag tycker man ser att barn är trygga när de börjar släppa taget, speciellt på småbarnsavdelning, då de ständigt vill vara nära en vuxen, men när de börjar ta kontakt med andra barn och börjar undersöka saker på egen hand utan en vuxen bredvid sig, då tycker jag att barnen visar ett tecken på trygghet”.

Alla åtta förskollärare vi intervjuade var eniga om att barn som visar upp otrygghet drar sig undan, är avvaktande och vill oftast inte delta i aktiviteter på förskolan. De upplevde även att många barn hade svårt att komma igång med lek, de behöver en vuxen som finns nära för att våga erövra i förskolan.

Doris menar att otrygghet kan vara svårt att upptäcka, en del barn som är otrygga kan vara utåtagerande och överaktiva, och har svårt att komma igång med en lek. En del barn kan också dra sig undan, inte vilja delta i det som händer på förskolan. Hon anser att det då blir rätt tydligt att se barns osäkerhet. Självklart påverkar det barnens utveckling och lärande menar Doris, enligt henne är det svårt att nå dessa barn eftersom man måste bygga upp ett förtroende med dem. Tina menar att är barn trygga i en miljö så utvecklas de. Att få prova göra något många gånger gör att barnen blir trygga i det de gör, och inte lägga nivån för svårt för barn som visar upp en otrygghet i vardagen på förskolan. Tilde uttryckte vad otrygghet kan innefatta så här;

Att upprepa saker är viktigt för otrygga barn för att de ska våga erövra, och får jag måla med grönt tusen gånger så kan jag det. Då vet jag att jag kan det, då kan man gå vidare till nästa steg. Du måste bli trygg i det lilla för att utsätta dig sen i det stora

Barn visar upp otrygghet på olika sätt, men de förskollärare som intervjuats menar att de flesta barn blir avvaktande och osäkra, och vill gärna hålla sig till en vuxen, men kan även visa upp otrygghet på andra sätt som att springa runt mycket, och ha svårt att hålla sig kvar i en aktivitet en längre stund. Enligt Dagmar har en del barn en förmåga av att behöva hålla koll på vad som händer omkring dem och det påverkar såklart barnens utveckling och lärande. En av förskollärarna uttryckte vad otrygghet innefattade för henne så här, ”om de inte har den här tryggheten, den här grunden att våga prova, att våga testa nya saker så påverkar ju det naturligtvis deras lärande också. Då är det jätteviktigt att man har tryggheten inom sig”.

Förskollärarnas uppfattning om trygghet i stora och småbarngrupper

Alla de åtta vi intervjuade svarade att de strävar efter att dela in barnen i mindre grupper, dels för att det är mycket lättare att se och lyssna in alla barn men även för att skapa ett lugn bland barnen. Sara menade att det blir en mycket stor skillnad om man har stora barngrupper, hon ansåg att förskolan idag har alldeles för stora barngrupper, därför arbetar de mycket med att dela in barnen i mindre grupper, grupperna är olika stora beroende efter barnens olika behov. Hon menade även att alla barn kommer till

tals i sina grupper och att barn som är otrygga får en större möjlighet att våga ta för sig. Tilde menade precis som Sara att när man delar in barnen i mindre grupper hinner de se barnen mer, och de hinner lyssna in dem bättre. Hon menade att det är betydligt svårare att arbeta i stora barngrupper eftersom det blir många kontakter man ska ha. Hon relaterar till sig själv och uttrycker sig så här ”man kan ju se till sig själv, om man skulle ha hur många arbetskamrater som helst som man ska diskutera och komma överens med”. Vidare anser Sanna att barn som behöver gränssättning har svårare att vistas i stora barngrupper, och därför delar även de in barnen i mindre grupper för att få en lugnare miljö för barnen. Hon betonar även vikten av att barnen blir mer sedda och hörda i mindre barngrupper och vågar träda fram och på så sätt blir barnet tryggt. Diana har samma synsätt som Sanna och menar att det är lättare att känna sig tryggt i en liten grupp, men hon menar även att det varierar från barn till barn. En del barn kan ha lätt att vistas i stora grupper också, och att det kanske kan bero på att barnet känner en stor trygghet i sig. Doris menar att i en stor barngrupp är det lätt att ett otryggt barn drar sig undan och försvinner i barngruppen, enligt henne hinner de inte se barnen och speciellt om barngruppen är stor och barngruppen är väldigt orolig. Det är lätt hänt att de barnen inte syns på samma sätt som andra barn men det är de vuxnas ansvar att se de barnen också. Enligt Dagmar delar även de in barnen i mindre grupper och hon tycker att hon lärt känna barnen på ett annat sätt och att barnen fått ett större förtroende för henne.

Dagmar: Man lär känna barnen på ett helt annat sätt och bygger upp en väldigt fin trygghet för barnen, färre barn i förskolan framöver skulle skapa en mycket bättre förutsättning både när det gäller trygghet och utveckling och lärande, för det hänger ihop.

Förskollärares uppfattning om anknytningssystemet

Sex av åtta förskollärare vi intervjuade menade att barn måste få ha en förskollärare som de bygger upp sitt anknytningssystem till, det är viktigt för att barnet ska uppleva förskolan som lärorik och rolig. Sussi ansåg precis som de andra fem förskollärarna att det är viktigt att ett barn känner trygghet hos en speciell förskollärare, extra viktigt i början av deras förskoletid. Allt eftersom försöker förskollärarna binda upp barnet till fler i arbetslaget så att det inte blir en katastrof om just den anknytningskontakten som

barnet bundit sig till inte är där. Många barn enligt Sanna är väldigt otrygga när de börjar på förskolan och då är det extra viktigt att börja bygga upp en kontakt med en speciell förskollärare eftersom det kan bli jobbigt för barnet om det blir för många runt det. Tina uttryckte vad hon ansåg om barn som håller sig till en speciell person så här, ”jag tycker inte det är så konstigt om ett barn binder sig till bara en vuxen, den kommer till en ny förskola fullt med nya ansikten och att den då vill ha någon speciell nära sig är inte konstigt alls”. Dagmar menade att de måste försöka låta barnet ha den kontakten med den personen, för då blir barnet väldigt tryggt. Hon förklarade även att kontakten med föräldrarna är viktig. Om barnet blir mycket ledset när det lämnas ringer det och talar om hur de gått en stund senare för att också göra föräldrarna trygga i att barnen är på förskolan.

De två förskollärare som inte ansåg som de sex andra menade att förskollärare behöver tänka på att inte låsa upp en förskollärare för mycket med bara ett barn. Och redan vid inskolningen försöker de variera personal så att barnet vänjer sig vid flera. Det är viktigt att barnet känner anknytning till flera och inte bara en menar Tilde. Den andra förskolläraren ansåg precis som Tilde att det är bra om barnet binder upp sig med flera, att det känner trygghet med alla, hon menar även att kemin mellan barn och förskollärare kan vara olika, att en del barn helt enkelt inte går ihop eller känner kemi med någon av förskollärarna på förskolan.

Sara: Barn behöver ha någon som finns där och stöttar dem, det skapar en trygghet hos barnet och det är nödvändigt för att barnet ska vilja komma tillbaka till förskolan.

Trygghetens betydelse för utveckling och lärande

Utifrån vårt resultat lyfter de informanter vi intervjuat fram att många barn som är otrygga har svårare att utvecklas eftersom de inte vågar ge sin in i de aktiviteter som erbjuds i förskolan. Det är viktigt som förskollärare att tänka på de barn som känner sig rädda för att misslyckas att börja med en ”lätt” aktivitet som barnet klarar av, så att barnet bygger upp självförtroendet. För att barnet ska klara detta anser informanterna som vi intervjuat, att en förskollärare som visar sitt intresse och engagemang i

exempelvis en aktivitet på förskolan är viktigt för ett otryggt barn, att den vuxna vägleder barnet och ger det mycket bekräftelse. Förskollärare som är delaktiga i barns lek gör att barn känner sig trygga, för att detta ska upplevas som tryggt för barn krävs det förskollärare som är trygga i sin yrkesroll.

I stora barngrupper kan det bli en svårighet att vara delaktiga i barns lek, detta gör att en del barn inte känner sig lika trygga. Och därmed drar de sig undan från lek med detta menar de vi intervjuat att ju större barngrupper det är desto svårare blir det att finnas till hands i barns lek och utveckling. Informanterna ansåg därför att otrygga barn fick en större plats när det var mindre grupper av barn, och vågade ta för sig. Vi tolkar detta som att barnen får en bättre möjlighet att utvecklas när barngrupperna är mindre. Att vara närvarande vid barns lek ansåg även förskollärarna bidrog till att en del barn som visar upp en osäkerhet vågade ta för sig mer av leken.

Enligt vårt resultat har det framkommit att otrygga barn har svårt att hålla sig till en aktivitet, och detta påverkar då barnets utveckling och lärande. Tina menade att är barn trygga i en miljö så utvecklas de, hon betonade även vikten av att få prova saker många gånger. Vi tolkar detta som att en del barn behöver en vuxens stöd och en del barn måste få chansen att prova många gånger för att uppleva trygghet i aktiviteten. Barn som är trygga ber enligt vår litteraturgenomgång samt resultat om hjälp, i och med detta kan det bli lättare för dessa barn att utvecklas och bli mer trygga i det de gör, medan otrygga barn istället drar sig undan och blir avvaktande och Erixon et al. (2007) menar att är barn trygga i sin miljö blir de automatiskt självständiga och vågar därmed röra sig fritt och utforska förskolans lokaler. Vi tolkar detta som att barn som erövrar har en större chans att lyckas med sitt lärande, att de vågar utmana sig själv utan att en förskollärare finns till hands som kan vägleda barnet. Barn som har tryggheten inom sig vågar riskera att göra fel, men otrygga barn vågar inte ta den risken, att utmana sig själv, därför är det så viktigt att det finns närvarande förskollärare för de barnen som är i behov av det.

Diskussion

I detta kapitel kommer vi att diskutera vårt val av metod. Sedan kommer vi även att analysera och diskutera resultat och koppla det till litteraturen.

Metoddiskussion

Syftet med studien var att få en bredare kunskap om trygghetens betydelse. Därför valde vi att undersöka vilken innebörd begreppet trygghet har för förskollärarna och hur de skapar en trygg miljö för barn i stora och små barngrupper. Och om förskollärarna kunde se samband mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande. Intervju som metod skulle ge oss en bra inblick i förskollärarnas tankesätt, och eftersom vi ville ha spontana svar från de vi intervjuade så valde vi att inte dela ut de frågor vi skulle ställa i förväg. Vi ansåg att det gav oss en konkretare bild av hur de faktiskt arbetar i verksamheten, nackdelarna vi såg med att lämna ut frågorna i förväg var att informanterna kunde ha svarat lika eftersom de kunde diskutera ihop sig i arbetslaget om det berörda ämnet. Då vi hade valt strukturerad intervju hade vi samma frågor till alla utan några följdfrågor. Under intervjuerna hade följdfrågor kunnat leda till mer djupgående svar, enligt Larsen (2009) kan följdfrågor få informanten att utveckla och klargöra sina svar, därför är det viktigt att följdfrågor ställs på ett bra sätt.

Att använda oss av en besöksintervju ansåg vi var passande, vi upplevde att vi fick en personligare kontakt med informanterna. Under intervjuerna upplevdes inte något obehag hos informanterna, Larsen (2009) menar att den intervjuas ska uppleva intervjusituationen som trygg. Vi valde även att sitta i lugnt rum där vi inte skulle kunna bli avbrutna. Intervjutillfällena överskred inte mer än tio minuter, detta ansåg vi som positivt eftersom det kan vara svårt att gå ifrån barngruppen om det inte har tillsats en vikarie.

En bra metod var att använda oss av ljudinspelning under intervjuerna, för att sedan kunna gå tillbaka och gå igenom intervjuerna i lugn och ro. Det gjorde även att den som intervjuade kunde rikta hela sin uppmärksamhet mot informanten. Nackdelen med två

personer är att den som intervjuas kan uppleva underläge som kan förändra svaren, enligt Stukát (2011).

Vi såg till att ljudupptagningen placerades lagom nära för att ljudkvalitén skulle vara så bra som möjligt. Enligt Stukát (2011) kan transkriberingar vara tidskrävande och bli många sidor om intervjusituationerna är alltför långa, därför varade våra intervjuer ca tio minuter. Intervjufrågorna som vi ställde gav svar till examensarbetets syfte och frågeställning, och intervjuerna undersökte det som skulle undersökas. I efterhand anser vi att följdfrågor kring barns utveckling och lärande hade gett oss mer underlag till arbetets syfte. Vi ansåg även att vi kunde använt oss utav observationer för att få en tydligare inblick i verksamheten, men valdes att inte användas då det inte fanns någon avsatt tid för det. Anledningen till att vi valde förskollärare var att vi ansåg att de har en mer teoretisk kunskap. Anledningen till vårt val av tre olika förskolor i samma kommun var att vi eftersträvade olika svar och det ansåg vi inte har någon betydelse för om vi hade valt olika kommuner. I resultat delen hade följdfrågor kring utveckling och lärande gett oss fördjupning i intervjuerna som hade varit en fördel för arbetet. För att få mer kunskap kring trygghetens betydelse för barns utveckling och lärande tror vi att observation som metod hade kunnat ge oss en bredare bild på hur det kan se ut på förskolorna. Med observation hade vi fått sett verksamheten med egna ögon och det hade varit utvecklande för denna studie.

Resultatdiskussion

I den här studien har vi undersökt förskollärares tankesätt kring hur de ser på begreppet trygghet och vilken betydelse det har för barns utveckling och lärande. I Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) står det att verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för samtliga barn. Förskolan ska erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Alla barn på förskolan behöver känna att de är viktiga och att pedagogerna bryr sig om dem. Pedagogerna behöver också visa sitt intresse och engagemang till varje enskilt barn. För att barn ska bli trygga i förskolegruppen är bemötandet och respekten avgörande för dem. Pedagogerna har som ansvar att skapa en bra kontakt till varje barn för att de ska känna sig trygga och vilja

engagera sig i verksamheten menar Kihlblom et al. (2009). Hansson (2008) betonar vikten av att barn ska känna sig älskade, sedda och trygga. En grundtrygghet i tidig ålder skapar goda förutsättningar senare i livet. Har man en grundtrygghet redan från när man är liten är det lättare att skapa kontakt med andra, lära sig nya saker och man har lättare för att bygga nya relationer.

För att återkoppla till våra frågeställningar där den första frågan var: vilken innebörd har begreppet trygghet för förskollärare och hur skapar de en trygg miljö för barn i förskolan. Det vi kan se utifrån vårt resultat är att förskollärarna anser att innebörden av trygghet är att alla barn mår bra, att barnen känner att det alltid finns en vuxen för dem. De ansåg även att begreppet trygghet handlar om att våga erövra och utforska. I intervjun med Tilde menade hon att trygghet är att barn har ett lugn och en säkerhet i sig själv. För Dagmar innebar trygghet att barn ska känna sig trygga med förskollärarna, i lokalerna, på gården och i barngruppen. Alla förskollärare var eniga om att en tydlig struktur och arbeta i mindre grupper av barn skapade en trygg miljö i förskolan. Kihlbom et al. (2009) menar att tydliga strukturer och fasta rutiner blir ett bra verktyg, att vara nära till hands vid barns lek kan vara lustfyllt för många barn och skapa en trygghet. Författarna menar även att en av byggstenarna till barns trygghet är att pedagogerna finns nära till hands för barnen. Vilket överensstämmer med Hagström (2010) som menar att detta görs med fördel i mindre grupper eftersom pedagogerna ansåg att alla barn fick lika mycket plats och kom lättare till tals. Utifrån tidigare forskning och resultat av intervjuer kan vi dra slutsatsen att arbeta utifrån tydliga strukturer och mindre barngrupper samt en närvarande förskollärare vid barns lek hjälper barnen att uppleva trygghet på förskolan.

Den andra frågeställningen: hur uppfattar förskollärare barns trygghet/otrygghet i stora respektive små barngrupper. Trygga barn i förskolan enligt vårt resultat är att barnen är glada när de kommer till förskolan, att de är med och deltar och vågar ta för sig i verksamheten. Men också att de vågar ta kontakt med andra barn och undersöka på egen hand utan en vuxen till hands, att de har ett lugn i sig själv helt enkelt. Trygga barn vågar ställa frågor till en vuxen och be om hjälp. Erixon et al. (2007) menar att barn måste tas på allvar varje gång de ber om hjälp för att de ska kunna känna sig trygga. En förutsättning för detta är att barnen känner tillit till pedagogerna. Genom att barn känner trygghet tar de emot pedagogernas hjälp när de utforskar sin förskola och bygger

relationer tillsammans med andra barn. Är barnen inte trygga i sin miljö blir det svårt att leva upp till läroplanens kapitel om utveckling och lärande. Enligt Broberg et al. (2012) så visar det att barn som har utvecklat en tillit till de vuxna har en fördel jämfört med andra barn som inte har denna tillit när det gäller att ta itu med kommande utvecklingsuppgifter. Dagmar ansåg att hon kunde läsa av barns trygghet genom kroppsspråket och enligt Erixon et al. (2007) är det viktigt att pedagogerna är lyhörda så de kan läsa av barnens kroppsspråk, eftersom en del barn inte kan uttrycka i ord om de känner sig kränkta eller om det inte har blivit respekterade så måste de förlita sig på deras kroppsspråk. Commodari (2013) menar att barn som känner sig trygga med pedagogerna kommer att vara mer säkra på att utforska sin miljö på förskolan.

Diana upplever att när barn känner trygghet börjar de utforska, undersöka och ta kontakt utan en vuxen nära sig, detta kan man se tydligt på en småbarnsavdelning då de små barnen ofta vill ha en vuxen nära sig hela tiden. Vi tolkar Dianas uttalande att man tydligt kan se när barnet börjar bli tryggt då den börjar släppa taget och utforska mer och mer på egen hand. Broberg et al. (2012) menar att ju mer barnet känner att det klarar sig själv, så minskar den fysiska närheten till omsorgspersonerna. Anknytning är därför inget som är ett tecken på omognad och något som man växer ifrån.

Informanterna ansåg att otrygga barn oftast är avvaktande, drar sig undan och vill inte delta i någon aktivitet. De ansåg även att en del barn hade svårt att komma igång med lek, många barn som är otrygga behöver en vuxen till hands. Doris menade att en del barn som är otrygga kan vara utåtagerande och överaktiva. En otrygg anknytning hämmar barnets nyfikenhet och utforskande och vissa barn kan visa upp en aggressivitet i sitt beteende. Bristerna kan också leda till tvivel på det egna värdet, en osäkerhet och benägenhet för djupgående skamkänslor för barnet enligt Kihlbom et al. (2009). Vidare anser Wennerberg (2013) att barn med en trygg anknytning har lättare att uppleva en positiv självbild, att hantera kamratrelationer och fungera tillsammans i grupp.

Förskollärare har ett stort ansvar att se till att alla barn känner trygghet eftersom det bidrar till hur de formas när de blir äldre och enligt Hansson (2008) kan små barns otrygghet bidra till att de i tonåren hamnar i fel gäng och ha svårt att skaffa sig bra nära relationer, därför är tryggheten betydelsefull och avgörande.

Alla åtta förskollärare vi intervjuade menade att otrygghet kan visas upp på många olika sätt. Otrygghet kan ibland vara svår att upptäcka, därför är det som förskollärare viktigt

att vara uppmärksam på barnens beteende. En del barn enligt Kihlbom et al. (2009) visar inte något intresse av att ta kontakt med de vuxna, även då är de viktigt att pedagogerna finner ett sätt att nå fram till de barnen. Barn som visar upp otrygghet har oftast svårt att hålla sig till en aktivitet och håller gärna koll på vad kamraterna gör enligt Tilde.

Samtliga förskollärare vi intervjuade var eniga om att mindre barngrupper skapade en lugnare miljö för barnen och ett lättare arbetssätt för pedagogerna, eftersom de kände att de hann med att se och lyssna in alla barn. Förskollärarna ansåg att när man har färre barn i en barngrupp vågar de otrygga barnen träda fram, och får en större möjlighet att ta för sig. När man arbetar i stora barngrupper ska man hinna med att ha många olika kontakter. Tilde ansåg att man kunde se till sig själv, om man skulle ha hur många arbetskamrater som helst, som man ska diskutera och komma överens med. Vi tolkar hennes förklaring att ju fler man har runt omkring sig, desto svårare blir det att skapa en stark kontakt. Vi tänker att i stora barngrupper kan det bli en svårighet att hinna med att skapa en stark kontakt med alla barn, därför blir det en självklarhet för oss att det är lättare att arbeta när man har tre eller fyra barn runt sig än om man skulle ha tretton barn. Precis som de vi intervjuat menar, så skapar man en bättre kontakt med barnen när de är färre barn. Men vi anser även att det kan variera från barngrupp till barngrupp. Enligt Kihlbom et al. (2009) är två viktiga faktorer för en bra kvalitet i förskolan gruppstorlek och personaltäthet.

En av förskollärarna ansåg att det finns otrygga barn som lätt drar sig undan och försvinner i stora barngrupper. Även om det är svårt att se det barnet så är det förskollärarnas ansvar att se till att alla barn får lika mycket plats. Därför ansåg hon att ett arbete i mindre barngrupper är en fördel för dessa otrygga barn. Dagmar upplevde att hon lärde känna barnen på ett helt annat sätt när hon arbetade med några barn i en grupp hon upplevde att hon byggde upp en väldigt fin trygghet till barnen. Hon ansåg även att om det skulle bli färre barn i förskolan framöver skulle det skapa en bättre förutsättning, både när det gäller trygghet, utveckling och lärande. Vi uppfattar hennes förklaring att det är lättare att skapa en bättre och djupare kontakt med barnen om man inte har lika många kontakter.

Diana uttryckte hur man skapar en trygg miljö genom att vara närvarande och se alla barn. Hon menade även att många barn söker trygghet genom att sitta i knä och få lugn och ro. Kihlbom et al. (2009) menar att en del barn har behov av den direkta kontakten, exempelvis att få sitta i knä. I stora barngrupper kan detta bli ett problem för att de finns för lite tid för sådana kontakter. Detta blir ett stort hinder för pedagogerna att bemöta och stödja barnen i deras behov av trygghet.

Tina betonar vikten av tydliga miljöer, att barnen känner att de vet vad de kan och vill göra. Hon förklarar även att de arbetar efter ett dagsschema, så att barnen ser hur dagen kommer att se ut. Att arbeta med fyra barn i en grupp gör att alla barn får lika mycket plats menar Tina. För barn som inte kan klockan blir regelbundet och strukturen en sorts klocka som barnet långsamt lär sig. Att händelserna återkommer i en viss ordning under dagen skapar en bra förutsättning för att barn ska känna sig trygga på förskolan menar Kihlbom et al. (2009). En tydlig dygnsrytm är bra för alla barn. Vardagens rytm i form av återkommande rutiner styr barns lärande genom att den strukturerar tiden. En del förskolor brukar använda sig utav enkla och tydliga bilder som hänger i barnens höjd och ordnad i tidsföljd på väggen, detta gör att det blir tydligt för barnen att se dygnsrytmen enligt Broberg et al. (2012). I resultatdelen är det en av förskollärarna som nämner att de använder sig av ett dagsschema, detta för att det gav barnen en tydlig bild på hur dagen ska se ut, och precis som föregående författare menar så är en tydlig dygnsrytm bra för alla barn på förskolan. Vi anser att ett dagsschema blir tydligt för barnen att kunna följa dagen och själv kunna se vad som händer under dagen.

Den sista frågeställningen: vilka samband ser förskollärare mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande i förskolan. Commodari (2013) menar att studier har visat att barn med en trygg anknytning har mer framgång i lärandet och barn som är otrygga har svårare att utvecklas eftersom de inte deltar lika mycket i aktiviteterna i förskolan. Enligt Kihlbom et al. (2009) för att barn ska utvecklas är det viktigt att förskolan präglas av en god omsorg och pedagogisk verksamhet. Detta överensstämmer med läroplanens mål där förskolans verksamhet ska präglas av en pedagogik där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Den pedagogiska verksamheten ska genomföras så att den stimulerar och utmanar barnens utveckling och lärande (Skolverket, 2010). Enligt de informanter vi intervjuade, ansåg de att barn som är

otrygga har svårare att utvecklas på förskolan. Tre förskollärare uttryckte sig lite mer om trygghetens betydelse för utveckling och lärande. Tina lyfte fram att det är viktigt att inte lägga nivån för svårt för barn som visar upp en otrygghet, de måste få pröva många gånger. Vi tolkar Tinas uttalande att otrygga barn är rädda för att misslyckas, därför är det viktigt att förskollärarna lägger nivån på ett sådan plan som de vet att barnen klarar av. För barn som är otrygga kan ett misslyckande sänka deras självförtroende ännu mer. Enligt tidigare forskning menar Hagström (2012) att det är viktigt att pedagogerna handlar efter barnens utvecklingsnivå.

En av förskollärarna menar att har inte barn trygghet inom sig, grunden att våga prova och utforska nya saker påverkar det deras utveckling och lärande. Därför är det viktigt att barn känner trygghet. Vi uppfattar Tildes förklaring att det är viktigt att ha tryggheten som grund för att våga prova nya utmaningar. Vi anser även att om barnen inte vågar prova nya saker kan deras utveckling och lärande hämmas. Broberg et al. (2012) menar att för att barn ska våga och vilja utforska nya saker är deras välmående och trygghet en viktig grund. Det finns gott om forskning idag som visar hur och varför trygghet är grunden för utforskande och därmed för lek och lärande. Hagström (2010) anser att det är viktigt att det finns en trygg yttre ram så att det inte påverkar förutsättningarna för barnets självutveckling.

Slutsats

Syftet med vårt arbete har varit att undersöka vilken innebörd begreppet trygghet har för förskollärare, och hur de skapar en trygg miljö för barnen i förskolan. Syftet var också att se vilka samband förskollärare ser mellan barns trygghet och barns utveckling och lärande i förskolan. Samtliga förskollärare som intervjuades var eniga om att barn ska må bra och känna att det finns en vuxen nära till hands, miljön ska vara tydligt strukturerad och anpassad efter barnens behov och intressen, det var också viktigt att arbetslaget var stabilt och att de kunde lita på varandra. Att de hade samma synsätt kring hur de skapade en trygg miljö för barnen på förskolan. Att trygghet är något väldigt viktigt är något som framkommit under vår studie och att den har stor betydelse för barns utveckling och lärande har också vistats under studiens gång. Av de förskollärare

som intervjuats ansåg de att otrygga barn har svårt att utvecklas. Att arbeta i mindre barngrupper var något som alla förskollärare vi intervjuat såg som ett bra arbetssätt, både för dem själva men också för barnen, de tyckte att de såg tydliga förbättringar när det handlade om att barnen vågade ta för sig mer i barngruppen, och de kände även att de fick en bättre kontakt med barnen. Att arbeta mer i mindre barngrupper ser vi som mycket positivt för barn som behöver ha en vuxen nära till hands, detta kan göra att barnet vågar erövra sin omvärld. Eftersom många förskolor har stora barngrupper anser vi att detta arbetssätt skulle skapa en lugnare miljö för barnen men också för förskollärarna. Trygga barn är glada barn är något som framkommer i undersökningen. Vi förstår hur förskollärarna tänker, men vi anser att ett tryggt barn också kan visa upp missnöje med att exempelvis lämnas på förskolan. Trygga barn kan också vara ledsna och ha dåliga dagar precis som vi vuxna, och vill då kanske inte delta i de aktiviteter som erbjuds på förskolan. Vi anser att det kan ha med att barnets dagsform att göra, som exempelvis barnets sömn eller om barnet varit sjuk en längre tid och inte varit på förskolan.

En slutsats vi kan dra utifrån litteraturgenomgången är att en trygg anknytning i tidig ålder skapar en mycket bra förutsättning för en bättre självbild, vilket bidrar till att skapa bra relationer senare i livet. Det är också anknytningen som grundar vår identitet och hur vår självbild utvecklas. Därför anser vi att trygghet är något väldigt viktigt för alla barn på förskolan, och ingenting man kan "*strunta i*". Innan vi började med detta arbete visste vi att trygghet var viktigt, men efter studiens gång har vi nu insett att det är en nödvändighet för alla barns välbefinnande, och att den har en avgörande roll både för utveckling, lärande men också för deras självkänedom.

Något vi kommit till insikt efter studiens gång är att otrygga barn bl.a. kan visa upp ett utåtagerande beteende, ha svårt att hålla sig till en aktivitet, och måste hela tiden kolla vad kamraterna gör. Att detta kunde tyda på otrygghet var inte något som vi hade reflekterat över innan denna studie, det kommer vi bära med oss i framtiden. Utifrån de resultat som framkommit har det visat sig att struktur och rutin är viktigt för barns trygghet, detta hade vi inte tänkt på så mycket kring innan studien. Spontana aktiviteter på förskolan är för de flesta barn roligt, men för osäkra barn kan det istället bidra till en otrygghet. Med dessa nya erfarenheter hoppas vi att vi kan se barns olika behov av

trygghet på ett tydligare sätt. Som blivande förskollärare känner vi att detta arbete har gett oss mycket nya kunskaper om begreppet trygghet som enligt oss är det viktigaste området i förskolan.

Vidare forskning

En ny studie inom ämnet trygghet som varit intressant att forska vidare om hade varit att undersöka anknytningens betydelse för barn i skolåldern och dess betydelse för deras utveckling i skolan. Eftersom barn inte har en lika stark kontakt med lärarna där som barn i förskolan har till pedagoger.

Referenslista

Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. (2012). *Anknytning i förskolan: vikten av trygghet för lek och lärande*. (1. uppl.) Stockholm: Natur & Kultur.

Commodari, E. (2013). Preschool teacher attachment, school readiness and risk of learning difficulties. *Early Childhood Research Quarterly*, 28, 123-133.

Erixon, Anita., Lindgren, Camilla C., Sundblad Bo., Torro Tuula. *Barns väg till trygghet: steg för steg genom förskolan*, Sveriges utbildningsradio (UR), Stockholm, 2007

Hagström, B. (2010). *Kompletterande anknytningsperson på förskola*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2010. Malmö.

Hansson, J. (2008). *Trygga små barn: 0-5 år*. Västerås: Ica.

Kihlbom, M., Lidholt, B. & Niss, G. (2009). *Förskola för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson.

Larsen, A.K. (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.

Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö98*. ([Ny, rev. utg.]). Skolverket, Stockholm.

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wennerberg, T. (2013). *Själv och tillsammans: om anknytning och identitet i relationer*.
(1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.

Bilaga 1

Informationsbrev till förskollärare som medverkade i studien.

Till dig som ska medverka i en intervju om tryggheten i förskolan.

Hej!

Vi heter Emma Wallin och Mikaela Axelsson och vi läser till förskollärare på Gävle Högskola. Vi läser nu vårt sista år och skriver just nu examensarbete. Examensarbetet handlar om hur förskollärare skapar trygghet för barn och hur de ser på begreppet trygghet. Vi skulle gärna vilja intervjuar just dig för att höra hur du tänker och arbetar med trygghet i förskolan.

Syftet med vårt arbete är att få en överblick på hur förskollärare ser på begreppet trygghet och hur de arbetar för att skapa en trygg miljö för barnen. Materialet utifrån det insamlade intervjuerna kommer enbart att användas i vårt examensarbete. Vi kommer att följa de forskningsetiska krav som gäller och alla namn kommer att vara fingerade och inga uppgifter kommer att lämnas ut till någon annan. För att vi lättare ska kunna transkribera våra intervjuer så ber vi om ert godkännande att få spela in intervjun. Det färdiga examensarbetet kommer att kunna läsas i sin helhet på: <http://hig.diva-portal.org/smash/searchadthe.jsf>

Vi vill tacka dig i förhand för att du har tagit dig tid till att läsa detta och vi ser framemot att höra hur just du tänker.

Med vänlig hälsning:

Mikaela Axelsson

e-mail: XX

Emma Wallin

e-mail: XX

Handledare: Annie Hammarberg

e-mail: XX

Bilaga 2

Intervjufrågor till förskollärarna om innebörden av begreppet trygghet.

Förskola:

Hur barngruppen ser ut, hur många barn, ålder, arbetslagets sammansättning:

Intervjufrågor:

- Vilken innebörd har begreppet trygghet för dig?
- Hur skapar du som pedagog en trygg miljö för barn i förskolan?
- Förskolans verksamhet ska vara trygg för samtliga barn, det låter väl självklart. Men vad betyder det egentligen, hur ser du att barn är trygga?
- Hur ser man att ett barn är otryggt? Och hur påverkar det barnets utveckling och lärande i förskolan?
- Anser du att det är svårare för barn att känna sig trygga och sedda i stora barngrupper jämfört med små barngrupper? Hur arbetar ni med det?
- Många förskolor har pedagoger med hög sjukfrånvaro, vilket leder till att det sätts in många olika vikarier. Hur påverkar det barnen?
- Hur förhåller sig förskolläraren till barn som helst håller sig nära en speciell person i arbetslaget?